

EÖTVÖS JÓZSEF
VALLOMÁSOK ÉS GONDOLATOK

ÖSSZEGYŰJTÖTTE ÉS SZERKESZTETTE
BÉNYEI MIKLÓS

ÉVEK

1831-1871

337

Szerelmen alapul e világ,
s ahová csak tekintünk,
ez érzemény képe áll élénkbe mindenfelől;

hasonlatossági állnak mindenütt,
de csak egy szerető kebel tudja
érteni ez érzeményt egész nagyságában.

338

A legszebb álomból egyszerre ébredünk,
a paradicsomból
egyszerre e kínos életbe jövénk,
minden nagy öröm egy pillanatban vész.

339

Mi mély akna kell, hogy
csak egy font aranyat találjunk!
S ilyen a szív;
ki van, ki
- ha örömeit s azt összehasonlítja,

mibe kerültek –
nem mondaná meg, hogy
nem érdemlé fáradságát, s hogy
a hézag,
melyet maga után hagyott,
nagyobb, mint az, mit felhozott magával.

340

Van egy közhazája
minden emberi szívnek,
melyhez vágyódva feldobog:
a szabadság.

341

S vajon irigyelheted-e
azon hideg éghajlatok lakóját,
hol a nap egy fél évig ragyog,
de nem terem virágokat;
s nem ilyen-e sokszor azok boldogsága,

kiket irigyeltek?

342

Mint a fa,
melynek ágain
ezer fellegek esője fejt a zöldet,
melynek növése
a fenséges nap s az év változásai szükségesek,
s mely mégiscsak
egy kis kör felett vetheti árnyékát –
ilyen az ember,
az egész világnak köszönheti kifejlődését,
s mégis mi keskeny a kör,
melyre áldó hatalmát terjesztheti.
Azért szeresd nagyon kis körödet,
ember,
boldogítsd egészen azokat,
kik hozzád közel állnak;
egy világ jótéteményeivel tartozol,

s csak nekik fizetheted tartozásodat.

343

Mi csoda,
ha a nap
a föld gőzölgő légköréből
fellegeket von s vészeket hoz,
de maga e vész termékenyíti a határt.

344

Ki
dicsőségét
ma akarja élvezni,
az ne várjon holnapot. –
Vannak pillanatok,
hol a közvéleménynek ellentállni
első kötelességünk.

345

A zsidó
gyűlöli a keresztényeket,
szerető önnépéhez.
Gyenge s hízelgő elnyomói ellen,
hajolhatatlan,
hol hite forog kérdésben.
A Talmud tradíciójával küszködő,
de az,
ki a monoteizmust feltárta.

346

A gyermek
első éveiben mindég legtöbbet nő,
s így az orosz birodalom.

347

Ott, hol mondhatja:
szabad vagyok,

ott hazáját fogja találni minden ember.

348

A kriminális törvényeknek
olyanoknak kell lenni,
mintha a törvényhozó
a bitót rossz szándékúnak gondolná;
e törvényeknek egyetlen kegyessége az, hogy

senkit ne sújtsanak inkább, mint előre láthatá.

349

Bármennyi
repkény akaszkodik reá,
a tölgyet nem fogja földhöz vonni.

350

Minden napnak
megvagyon alkonya,
de lehet-e felejtenünk, hogy
koránya is vagyon, bájló s szép,
s ha a virág végre elveszti is leveleit,
vajon hát kevesebbé virágozott,
kevesebbé illatozott-e azért. –
Ki sok örömet vesztett,
boldog volt,
s miként
a koldus biztosságát senki nem irigyli,
úgy balgatagság annak sorsa után vágyódni,
ki nem szenvedett soha.
Az élet aranyérc,
a leggazdagabbnak is csak
egy kis része becses,
de vajon nem jobb-e,
ha végre csak salakja - a fájdalom - marad,
mintha a kincs a kőben marad,
s soha nem csillogott.

351

Fellelleghez hasonló az emberi élet:
egy világos gőzvonal úszik az égen,
s most dagadva nő, terjed, hullámszik,
percről percre sötétebbé vált,
a déli nap csillogó sugárral futja körül,
az est arannyal festi,
s mennyi villám s dörgés belsejében,
s mégis, ha végre földre szállt,
mi vala benne való –
egypár csepp.

352

Minden,
amit élvezünk,
kölcshöz hasonló;
midőn kaptuk,
gazdagoknak érezzük magunkat,
de a sors
el nem engedi a rövid öröm kamatjait,
s ha visszatekintünk, látjuk, hogy
minden örömért végre több bánattal fizettünk,
mint maga örömünk vala.

353

Miként nem volna az aggnak élete nehéz?
Nem hágy-e minden év terhet maga után,
s nem kell-e végre egész éltünk terhét
egyszerre viselnünk elgyengült vállainkon?

354

A tükör,
mely a nap sugarjait
egész fényében veti vissza,
hideg marad,
a fekete föld felmelegszi,
s sötét marad;
s ilyenek az emberek:
nem azok,

kik érzelményeidre leglánglebban felelnek,
a legmelegebbek mindég.

355

Ifjú korunk teli bánattal,
teli számtalan
kis s nagy keservekkel s áldozatokkal,
melyeket majd az élet kíván,
majd önkeblünk önkényt ajánl;
s miért nézünk hát
oly vágyódva vissza e napokra,
miért lengi körül
mintegy mennyei illat
emlékeit? –
Nem a világban,
minmagunkban fekszik a különbség:
angyalok valánk,
s lakhelyünk mennyeknek látszott.

356

Van-e valami szomorúabb,
mint látni
e fenséges természet
általellenében
az embert nyomorúságában?
Mint emelkedik kebled
e teremtés szép csudái között:
a magas hegy,
mely ezeredes nagyságában emelkedik előtted,
a nyájas völgy s tiszta folyója,
a gazdag vegetáció
a magas tölgytől a legkisebb fűszálig,
s ahová csak fordulsz,
mindenütt zöld és virágzás,
mindenütt
egy boldog teremtmény örömjajgó hangjai;
ki maradhatna itt hidegen,
ki nem irigylené a pacsirta szárnyait, hogy
felemelkedve, mint ő,
teremtője közelébe vihetné köszönetét!
De nézd az embert e szép világon,
nézd őt fáradva mindennapi kenyeréért,
süllyedve ezeredes láncainak terhe alatt,

szegényen, nyomorultan, megvetve,
s mond:
e szép világ s virágozó csudái,
s minden,
mi oly dicsőnek, oly fenségesnek látszott,
elég-e még lelkednek,
elég-e csak vigasztalásul is. –
Lehet-e felejtened nemednek kínjait,
felejtened mindazon rejtett bánatot,
mely e szép világon körülöttes tűretik,
felejtened önkesserveidet? –
Ó, ki ezt tehetné!
Ki bogárként csak egynapi életre születnék,
ébredve a nap első sugárinál,
elhalva,
midőn a nap a hegyek megett leáldozik;
ki mást nem látva,
mint egypár bimbó fejlődését,
nem hallva mást,
mint a madarak víg dalait,
meghalhatna anélkül, hogy
sejdítené, hogy
e napra éj,
e virágdús tavaszra tél,
e szép korra
- melyben magát
oly erősnek s boldognak érezé -
bánat s gyengeség évei fognak következni;
az talán
egy nagy dicső világnak gondolhatná ezt,
s minket boldogoknak,
kik rajta élhetünk –
de mi, úgy gondolom,
valamennyien tovább élünk, mint kellene.

357

Ez élet
regényhez hasonló;
ki türelmét nem veszti,
s lapot lap után lelkiismeretesen végigolvas,

minden beszélgetésen átmegy,

minden leírást a végső gombig összeállít,
soha semmit olvasatlan nem hágy,
vagy csak egy lappal is tovább néz,
mint kellene,
azt az egész talán mulathatja,
s ha végére ért,
legalább bátran mondhatja, hogy
pénzéért annyit éldelt,
amennyit csak éldelnie lehetett.
De miként néhány emberek
könyvek olvasásánál,
úgy némelyek az életnél
elvesztik türelmeket;
alig mentek át az első lapokon,
már az egésznek vége után tekingetnek,
ahelyett, hogy
nyugodtan tovább olvasnának,
ami éppen jön,
a legérdekesebb helyeken előre átmennek;
mi csoda,
ha ezek a könyvben,
melyen végre mégis át kell menniek,
csak unalmas,
régösmert dolgokra találhatnak.
Nem kellene soha
előre forgatnunk könyvben.

358

Vannak erényes asszonyok,
kik férfinak
semmit nem bocsátanak meg nehezebben,
mint azt,
ha ez erényt sokára próbára nem tévé,
s nem ada alkalmat fényes bebizonyítására.

359

A napsugártól világítva
egyformán ragyog minden:
a mocsár,
mint a tiszta forrás,
ragyogva állnak előtted;
s így az ember boldogsága között.

De nézd őket homályos napjainkban,
s csak akkor ítéld tisztaságokról.

360

Csak
ha földhatárunk setéten áll,
gyanítjuk,
mennyi fénypont ragyog egünkön.

361

A szerelem álom,
sokszor kínzó,
néha bájteli,
mindég csodálatos,
de soha nem független
azon lelki állapottól,
melyben támad;
éberségünk gondolati
tovább fonódnak álmunkban,
s ha szerelmünk lelkeinket kínokkal tölti,
s néha,
midőn mindent ad,
mit tőle kívánhatunk,
mégsem elégíti ki szíveinket,
csak a múltba kell tekintenünk,
s feltaláltuk a magyarázatot.
A szív
- ez egy kupa, melyből
örömeinket s bánatunkat merítenünk kell, -
alján mindég megtart valamit előbbi nedvéből,
s ki egykor örült,
bánat között
mindég valami édest fog találni,
ki szenvedett,
az megtart örömei között is
némi keserűséget.

362

Nem hiszi senki,
mennyit hazudunk e világon:
a gonosz erényeket színlel,

a jobb sokszor hibákat, hogy
a többségnél jobbnak ne látszassék,
s mindenki legalább
hallgatás által sérti az igazságot.
S vajon ez jobb-e?
Ha szólni mernénk,
természetünk
- mely,
bármit mondjanak is néhányan,
mindég csak jobbhoz vezérel –
rég kivítta volna győzelmét,
de gyáván hallgatunk,
s az alávalóság dúsan sarjadozik
engedékenységtől ápolva. –
Nemcsak nem hazudni,
hanem az igazságot megmondani –
ez kötelességünk,
s ki ezt nem tevő, vétkezett,
ki hallgat, hazudott.

363

Majdnem úgy járunk kedveseinkkel,
mint folyókkal:
dicső nagyságban állnak előttünk,
de ha a forráshoz visszamenénk,
ugyan mi kis része az egésznek ered ott;
s ha kedveseinknél
csak való tulajdonait látnánk,
s nem azt,
mi környülményei
s önkebleink forrásából eredve képét nagyítja,
sokszor mi maradna. –
Az, kit szeretünk,
mindég csak ideálunk perszonifikációja;
s költői természeteknek sokszor elég,
ha az, kit szeretnek,
nem áll ellenkezésben képzelmeikkel,
hogy képzelt édeniket feltalálva gondolják.

364

Nagy tulajdon a szépség,
s habár sokszor más jó tulajdonok nélkül,

s habár néha hibákkal,
mindent eltűrünk,
ha szépség engeszteli ítéletünket,
s mint a digitalis purpureánál
elfelejteti, hogy
a piros kelyhek mérget rejtenek;
de való kielégülést
mégiscsak a lélek szépségében találhatunk.
Mint teste,
úgy a férfilelek is
valami asszonyi után vágyódik,
lelkünknek természete kettős,
s az asszonyi rész
kiegészítője férfilelkeinknek. -
Mint a folyó csak akkor válik széppé,
ha magas sziklavilágából kirohanva
virágzó völgyeken kígyózik át,
ilyenek gondolataink;
a folyó belőlünk ered,
tőlünk jó mozgása, tőlünk a zúgás,
mellyel a csendet omolva eltölti,
de szépekké csak az teszi,
ha egy szelíd női kebel felvéve magába,
csillogó tükörére lefesté virágozását,
s nyugtalan rohanását csendes folyássá simítja.

365

Nem szólni magáról –
ez a műveltségnek egyik fő rendszabálya.
Nem kellene szólnunk arról sem,
mi minket leginkább érdekel;
nincs biztosabb módja másokat untatni,
mintha arról szólnunk,
mi minmagunkat leginkább mulat.

366

A csodálatos hatás,
melyet új eszmék néha gyakorolnak,
éppen annak tulajdonítható,
mert nem újak,
s mert az,
mit egyes lángész formuláz,

éveken át már ezereknek titkos gondolata volt.

367

Sokat szólunk elvekről,
előre jól megfontolt tervek s szándékokról,
de végre az,
ki visszatekintve múltjára
megvallaná az igazat,
talán többnyire látni fogja, hogy
azon tetteink oka,
melyek
legtovább terjedő következéseket
vontak magok után –
a véletlen eset vala.

368

A tölgy lassan nő.

369

Ha egünkön nap nem sugárzanék,
a föld terméketlenné válna,
s terméketlenné a szív,
ha mi neki magasról sugározott,
eltűnik, minden más sértés idővel kiépül.[?]

370

Úgy járunk néha a legjobb társasággal,
mint midőn koldusokkal találkozva,
apró pénzünk nincs,
és forintjainkat kiadni restelljük.

371

Sok jámbor kisasszonyszemek
többet mondanak,
mint nyomtatva olvasniok szabad volna.

372

Ki a mát csak arra használja, hogy
a holnap s tegnapról gondolkozzék,
s kinek jelene
csak emlékekből s reményekből áll,
az soha megelégedve nem érezheti magát.
Nincs oly boldog élet,
melynek szomorú pillanatai,
sőt időszakai ne volnának;
s ki nem tud vagy nem akar felejteni,
s a jelen szűk lapjain
egész múltjának szomorú történetét
följegyezve hordja,
ne panaszkodjék,
ha arra semmi más nem fér.

373

S mi volna hát a szerelem,
ha nem találna mindég módot
kedvesei vigasztalására.

374

Nincs semmi
önbánatunkban oly vigasztaló,
mintha mások terheiben osztozunk. –
Mint a mázsáló egy teher alatt lesüllyed,
s ha a másik serpenyőre is hasonló terhet raksz,
ismét egyensúlyba jön,
mintha üresen állna –
ilyen a szív.
Önös bánatod lenyomja terhével,
de tégy rá új terheket,
s emelkedik ismét,
mintha nem is volna mit hordania.

375

Semmiről sem hallunk
oly különböző ítéleteket,
mint az emberekről,
s ennek fő oka

- meggyőződéseim szerint –
abban fekszik,
mert saját magunkviselete szerint
az emberek is
egészen különböző módon
viselik magukat irányunkban.
Az ifjú,
ki teljes bizalommal lép
valamely társaságba,
többnyire
nyájasoknak s előzékenyeknek
találta ugyanazokat,
kik a komor férfiú irányában hidegen elzárkóznak.

376

A csillagok,
a tenger túlpartja,
a kék hegylánc legmagasabb csúcsai,
minden,
mitől távol állunk,
magához vonja vágyainkat,
s vajon ki mondhatja, hogy
azon örömeket,
melyeket a végzet körébe helyezett,
élvezé, hogy karjai,
melyeket a távol szerencsének kitár,
mindent,
mi mellette áll,
már körülfogának. –
Mint az alchimista
a leggazdagabb aranyeret míveletlen hagyná,
s retortái előtt tovább fárad
lehetetlen mesterségében,
így bánunk a szerencsével:
alkotni akarjuk, s nem keresni,
s azért nem találjuk. –
Mint néhányan aggkorokban,
úgy a szerencsére nézve távollátók vagyunk:
amit észreveszünk, elérhetetlen,
s mi mellettünk áll, azt nem látjuk.

377

Anyag oly erős nincs,
mely mindennek ellentállhatna;
a kőbe bevésheted nevedet,
mint a viaszba,
a különbség köztök csak az, hogy
a kő megtartja vonásidat,
a viasz minden új érintésnek enged.
Nem az érzéketlen,
az, ki megtartja érzeményeit –
férfi.

378

A hernyó befonja magát,
s önalkotott sírjában vesztegel,
s csak ha ezt széttöri, repülhet;
s ilyenek vagyunk mi,
szét kell törni a láncokat,
melyekkel önösségünk befonja magát,
csak ha e körből kiléptünk,
emelkedhetünk.

379

Hétpecsétű könyv az élet,
s ha ezeket egymás után feltörtük,
s a könyv nyitva fekszik előttünk,
benne idegen nyelv ismeretlen betűit találjuk,
s miután végre ezt is megfejtettük,
hosszú fáradságunk eredménye
többször csak azon meggyőződés, hogy
a könyv nem felelt meg várakozásunknak.

380

Kitűnő emberek
nem állhatnak közel egymáshoz anélkül, hogy
kezet ne fogjanak,
vagy hajba ne kapjanak egymással;
s az emberi természetnek
nem nagy becsületére válik, hogy
az utóbbi sokkal valószínűbb.

381

Nem ösmerek szegényebbet nyelveinknél,
ha érzelmekről szólnak;
minden mesterség
külön szavakat alkota magának,
a legkisebb szerszámnak,
a legkisebb készítési különbségnek
nem hibázik neve,
csak érzelmeink,
csak lelkünk belső működésének nincs szava.

382

Az ember
örökre rejtély fog maradni,
de leginkább annak,
ki csak anyagi részét tekintve,
azt, mit kézzel nem foghatunk,
valónak ösmerni nem akar,
s elfelejti, hogy
anyagi külszínünk alatt
még valami rejtezik,
valami,
minek éppen oly kíváncsi s szükségei vannak,
mint testünknek,
s néha tettekhez kényszerít,
melyek
a materialistának balgatságnak tetszenek,
s mégis éppen oly
ellentállhatatlan szükség eredményei,
mint hogy eszünk. –
De valamint hallanunk kell a muzsikát, hogy
a táncosok lépéseit értsük,
úgy csak az,
ki a lélek belső hangjait ösmeri,
ítélhet az emberek tetteiről.

383

Nincs veszedelmesebb része
észbeli tehetségeinknek,
mely többször hibás ösvényhez vezetne,
mint hasonlító tehetségeink.

Főképp újabb időkben
hány hibás ítélet alapul
egy szépen hangzó frázison!

384

Ne hidd, hogy szív van oly kemény,
melyre szerelmed hatással nem volna;
a kemény gyémánt ellent nem állhat,
ha gyémánttal jó érintésbe,
s a legkeményebb szív enged a szív hatásinak.

385

Ha reggel nincs harmat,
többnyire még az est előtt esőt várunk;
s így arra,
kinek könnyei ifjúságában nem folytak,
néha egész könnyzápor vár.
Szükséges, hogy
ifjú korunkban nemcsak kiforrjunk,
de hogy ki is sírjuk magunkat.

386

Ez sorsa a valónak:
alig elhintve magként,
elveszti formáját,
rothadásnak indul,
de mégis csírázik.

387

Nincs ember,
kinek nem volna jó oldala. –
Mint a pénz,
mely címerezve egyfelől,
a másikon emberarcot mutat,
úgy minden viszonyok s környülmények között
az emberi természet soha egészen nem tűnik el.

388

Ó,
ha az emberek néha
meggondolnák,
mi könnyű szerelmet találni,
mennyszer kis áldozatok,
a legparányibb szolgálatok által
lehet megszerezniük,
mi másképp élnének! –
Amerika vadjai
haszontalan tükördarabokért
s üveggyöngyökért cserélték ki aranyokat,
s mennyszer nem kíváncsodik még kevesebb,
s mennyszer nem tagadjuk meg ezt is.

389

Az író feladása használni
Habár erőt adott is a természet,
mellyel a közönségesen túlemelkedhetünk,
habár oly magasra érhetnénk,
hol vasként
a sokaság fegyvere
nem érheti el reptünköt,
habár
minden emberi érintéstől
szabadok lehetünk,
nem kell,
nem szabad ez erőt használnunk.
Csak az,
ki a sokasággal némi részben rokon maradt,
hathat,
csak azon lánc által,
mely legmagasabb röptét gátolja,
emelheti másokat fel magához;
s mit ér minden babér,
ha ezt tenni elmulasztá.
Terméketlen dicsősége
csak vétkének nagyságát mutatja.

390

Isten

egy kincset rejtett
minden szívbe.
Szeress! s fel fogod találni.

391

Mi a szabadság annak,
ki láncokat nem ösmer?
Mi a vagyon,
ha éldeletei között felnőttünk?
Kérdezd a szolgát,
kérd a koldust,
s ők meg fogják mondani, mit bírsz.

392

Száz s száz lábnyi mélyre
leássa magát a bányász,
keresve a kincset,
mely őt boldogítani fogja;
s lenn,
lenn fogod feltalálni boldogságodat,
ember, de nem oly mélyen;
6 lábnyi föld
örökre eltakarja ez életet
ezer gondjaival előtted,
s bánat
nem fogja többé szorítani árva kebledet.

393

Ha lelkedet bú terheli,
s egyike
azon nehéz óráknak
vonul át rajtad,
melyekben a szív érzi, hogy
bánata nagyobb,
mint hogy
emberek között vigasztalást találhatna,
menj ki a szabadba,
tekints körül,
s gondold,
hol most e kalászok hullámzanak,
hol a rét zölden terjed előtted,

hány ezer szív hamvad örök álmában,
nyugtalan, mint a tied,
teli vágyakkal s bánattal;
s vajon nem pihennek-e ők mind,
s te panaszkodol e percnyi szenvedések ellen.

394

Nincs nevetségesebb,
mintha valaki dicsőséget keres
mellékes utakon.

395

Jaj annak,
kinek a tömegnél
több vagy kevesebb ész jutott;
ezt ostobának,
amazt bolondnak hirdeti a világ. –
Ha valamiben
arany a közepszerűség,
az észben bizonyára az.

396

Valamint anyag nincs,
úgy nincsen szív,
mely bizonyos körülmények között
ne lágyulna meg.
Csak a hévfok különböző.

397

Midőn Isten
az embernek elvévé édenét,
valamit kelle adnia helyébe.
A sírt adá.

398

Minden ügy,
melyet csak hideg okok támogatnak,
s mely ellen

lelkünk nemesebb érzeményei felszólalnak,
veszni fog.

399

A vagyon borhoz hasonló:
a józannak kevés kell,
a mérsékletlennek mennyivel többet emészt, annyival inkább nő szomja;
sok vagyon a mérsékletnek haszontalan,
a mérsékletlennek ki nem elégítő.

400

Sorsunkban tőlünk csak egy függ:
az, hogy
a helyet,
melyre a végzet által állíttattunk,
egészen betöltsük;
ki mást keres, balgata.
Természetadott helyzetünkből
kilépnünk nem lehet,
s azon erő,
mely a sors ellen küszködve
haszontalan elvész,
talán kellemetessé
vagy legalább tűrhetővé tehetné azt,
mitől szabadulnunk mégsem lehet.

401

Ha némely nő,
ki látszólag kellemes viszonyokban él,
bizodalmasan elbeszéli múltját,
mi szomorú történet ez! –
S mégis,
mennyit nem hallgat el minden nő
még legmeghittebb barátja előtt is.

402

A különbség
azon tekintet között,

mellyel sok ember kedvesét
szerelme első pillanatjaiban
s később mint nőjét tekinti,
sokszor olyan,
mint midőn a hajnal felé gyönyörrel nézünk,
s később, midőn a nap feljött,
nem nézhetünk feléje anélkül, hogy
szemeink könnyekkel telnének.

403

Ki életét
magasabb célnak szentelé,
ne várja, hogy
önmaga fogja éldelni fáradsága gyümölcseit;
sok idő kell,
míg az emberiség mezején a mag,
melyet elhinténk,
gyümölcsöket hozhat,
s éltünk rövidebb,
mint hogy ezt elérhetnénk;
bizonyos csak az, hogy
semmi jó, mit tevénk,
elveszni nem fog, hogy
minden mag, melyet elhintünk,
meghozza termését,
s ez elég jutalmul.

404

Tehetségeink
hatásköre csekély,
s bármily hatalmas légy,
nem tehetél semmit,
mit az emberi nem
el nem érne nálad nélkül is,
de közelítheted a pillanatot,
melyben ez történik;
s nem elég-e ez büszkeségednek,
ha egy rossz törvénynek eltörlését
csak egy órával siettetéd,
ha egy nagy gondolatot,
mely nemünket emeli,
csak egy órával hirdetéd elébb,

mint nálad nélkül történt volna;
s habár nem mindenhatónak,
nem érezheted-e hatalmasnak magadat
e nagy világon,
hol testedet hat lábnyi föld eltakarja,
egy pár év felemésztí,
de gondolatid ezereknek irányt adhatnak,
s változtatva
s jobbítva száz ivadék által
az egész emberi nem jövőjét zárhatják magokba.

405

Ki a sokaság előítéletei ellen
ön
vagy
azon osztály előítéletei mellett küszködik,
melyhez maga tartozik,
balgatatag;
ki egy igazsággal áll fel ellene,
győzni fog.

406

Azon kevés pillanat,
melyben magunkat boldognak érezhetjük,
a mozlímok szent városához hasonló,
melyhez csak egy pusztán vezet át az út,
s melytől visszatérve
a vándort ismét pusztta várja.

407

Vannak fájdalmak,
melyeken,
mint a himlőn,
csak egyszer megyünk keresztül,
de melyek, mint ez,
többnyire
eltörölhetetlen nyomokat
hagynak magok után.

408

Nem nevetséges-e, hogy
némely emberek
vesztettnék vélik az időt,
melyet kedveseiknek szentelének,
s csak azon órákat hiszik
haszonnal töltötteknek,
melyekben úgynevezett nagy célokért fáradva,
az örökké háládatlan sokaságnak éltek;
mintha a pénz,
melyet a nép között elszórunk,
kamatozna,
s nem az,
melyet egyeseknek kölcsönözénk;
mintha józanabbak volnánk,
ha való boldogságunkat
fenséges álmaknak feláldoztuk;
mintha lemondva e magas ábrándozásokról,
magunknak s kedveseinknek
való örömöket szerezhetnénk.

409

Ha a férfi
gyermeksége reményit
emlékivel összehasonlítja,
ha látjuk, hogy
azon kevés öröm is,
melyet éltünk nyújtja,
nem onnan jött, hol vártuk,
s miként egészen mások vagyunk,
mint egykor lenni akartunk,
ki nem szomorodnék el gyengeségén.

410

A nap hatalmának műve,
ha a fák új levelet hajtanak,
s a virágok illatozva nyitják kelyheiket;
de hány ibolya fonnyad,
hány életdús csíra szárad el
e meleg sugarak alatt,

melyeknek ama virulást köszönjük?
Ilyen a szerelem!

411

Mennyit vesztek jó hírben
az állatok,
mióta Aesop s más meseírók által
az emberi szenvedélyek
képviselőinek választattak,
s a szegény róka
mint furfangos házibarát lépett fel.

412

Nagy fájdalmak
inkább vigasztalódnak
sokszor azon kis mindennapi kínszörnyűségek által,
melyeket éltünkben szenvedünk,
mintha nagy szerencse adódnék vigasztalásul.

413

Hogy e földön sok emberszív dobog,
mely soha nem volt - nem lehetett –
boldog,
bizonyos.
Az-e oka, hogy
- mint tiszta arany -
nemes kedélyük lágyabb s hajlékonyabb,
mint hogy a mindennapi élet körében
el nem görbednék,
s számtalan benyomásokat s sebeket nem kapna;
bámuljuk-e tökélyeikért,
vagy szánjuk, mert szerencsétlenek?

Azon boldogító mennyei pillanatok,
melyeket teli szívek érzelmiben élvezünk,
nem pótolják-e ki a szenvedéseket,
melyeket társaságok ránk hozott –
az mindenki ítélje meg önérzeménye szerint; bizonyos csak egy:
hogy ily személyek kíméletet érdemelnek,
mert minden fájdalom szent,

melyet nem önösség alkota.

414

Sokszor épp a legjobb férfiak azok,
kik nőket legszerencsétlenebbekké teszik;
s tudatlanul,
anélkül, hogy csak sejdítenék,
a női kebel nem ösmert érzeményeit sértve nőikkel több való kint,
több keserű órákat okoznak,
mintha egyszer jó sort vernének rajtok.

415

Egy tengerésztől hallám, hogy
hajótöréseknél többnyire azok vesznek el,
kik úszni tudnak,
míg látszólag
sokkal inkább veszélyeztetett társaik
a hajótöredékekhez kapaszkodva
megmenekszenek.

Hasonlót látunk az életben is, hol
a nagy hajótörések után,
melyeket sokszor szenvedünk,
éppen a hatalmasabb egyéniségek
- kik saját erejükben bíznak -
vesznek el;
míg az,
ki szétrombolt létének töredékeihez ragaszkodik,
nemcsak magát,
de néha
birtokának legbecsesebb részét menti meg.

416

Az erőtllenül hengergő golyó
egyszerre kőre ér, s új ívben emelkedik,
s új erővel sújt.
Így gondolatjaink:
a legérdektelenebb tárgy
felébresztheti szunnyadó erejét,
s mit legaljasabbnak gondolánk

- egy darab kő, mely előttünk hever,
egy fűszál, mely mellettünk hajlong –
új s nehéz működésre hozhatja.
Hogy? - ki tudja azt?
Bizonyos csak egy:
hogyan nagy világon
- melynek urainak csúfoltatunk –
tárgy oly csekély nincs,
mely a büszke ember
legfenségesebb tehetségeit
nem kényszeríthetné munkásságra.

417

Mint gyermekek boldogságról álmodozunk,
mint ifjak szerelemről, dicsőségről,
mint férfiak birtok, hatalom, tudományról,
mint aggok mennyországról.
Hol van,
ki e nagy világon
megvetéssel tekinthetne a költőre.
Oly szűk a kör,
melybe végzetünk által záratánk,
miként nem írnánk legalább valamit
börtönünk falaira,
hisz végre,
ha visszatekintünk,
úgysem bírunk mást, mint hogy álmodánk.

418

A szabadság gyakorlásának
szomorú következése néha az, hogy
az egész nép
az uralkodó s jobbágy hibáiban
egyszerre részesül;
s így Franciaországban,
hol az idő még rövidebb,
mint hogy következéseiről ítélnénk,
s hol a zsarnokság ledőlte újabb,
mint hogy legalább a társasági szokásokban
nem maradtak volna meg hibái. –

Egyáltalában

ki csudálhatja, hogy
mi évek előtt még csak mag vala,
eddig ily kis növényeket hajtott, hogy
ott,
hol oly rövid idő előtt
még egy más elem létezett,
most,
mint az apály után
csak a magas hullámok hiányát,
s még nem a virulást látjuk,
mely e földet majdan
el fogja borítani kalászaival.

419

Az,
ki a küzdelemben részt nem vett,
a győzelem után csak a halottakat
s azon számtalan sebeket látja,
melyeken a diadal vásároltatott.

420

A legszerencsétlenebb pillanatok
az átmenet pillanatjai;
hisz még akkor is,
ha a nap feljön,
hidegebb határunk.

421

Ó, hogy e borozdákon,
melyek alatt ily nemes mag fekszik,
ennyi ganajat kell látnunk!

422

Nagy férfiai némelyikének
a nép emlékműként követ állít, hogy
megdobálhassa őket.

423

A balga még bizonytalan,
az emlékmű mintájává vagy sárrá váljon-e.

424

Ne szüntelen változó érzeteinket,
hanem inkább érdekeinket,
melyek ugyanazok maradnak,
tartsuk szemünk előtt;
ez azon mágnestű,
melyet követve,
irányunkat soha nem veszítjük el –
ezt tanácsolja a praktikus világ.
De vajon a pont,
melyhez
a mágnestű által kijelölt irányt követve
végre eljutunk,
nem jeges pusztaság-e,
melyben eldermedünk?

425

Ha
az emberi nem történetén végigmegyünk,
sok szomorú tanúságok között egy van,
mely bizonyára vigasztaló:
az, hogy
minden kornak megvoltak erényei.
Változnak ezek,
s mint minden,
úgy ezek megújulnak,
de soha nem tűnnek el egészen,
bármilyen szomorú viszonyokban éljen nemünk. –

Róma szabadságával
megszűnnek a köz'erények,
s ím a sztoikus iskola újakat ad.
A középkor zsarnokjai vitézek,
s itt-ott védői az elnyomottaknak
- azaz azoknak, kik mások által nyomattak el -,
a szolga maga
legalább hívségében keresi erényét. –

Minek jele ez?

Minthogy

az emberrel egy morális ösztön születik,
mely minden forma alatt helyet talál magának,
hogyan az embernek morális érzete erényt kíván,
bármik legyenek is manifesztációi.

426

A szívet, mint a malmot, könnyek hajtják.

427

Ha egy lócsaládban

egy

bámulatosan szárnyakkal születik,
a világ talán Pegazusról szól,
a tiszteletes család csak szörnyeteget lát.

428

Mint a ház összedül,

ha alapja,

úgy az ember nem állhat,

ha életének fő gondolatja,

melyen egész léte alapult,

megbomlott.

429

Ha nyári vihar vonul át az égen,

mindég találkoznak,

kik avval dicsekszenek, hogy

azt előre látták.

Jól tudták, hogy

e rendkívüli hőségnek

nem lehet más következése.

De vajon jut-e e bölcsseknek eszébe,

hány csíra,

mely később virággá nő,

fejlődött a forró órákban,

melyek a vést hozták?

S ha életünk későbbi időszakában
a bajokat érezzük,
melyeket ifjúságunk szenvedélyei okoztak,
jut-e eszünkbe mindaz,
mit szenvedélyeinknek köszönünk,
s mi kevésbé forró sugarak alatt
sohasem fejlődhetett volna ki?

430

Valamint a világ dolgai
az egyes emberre,
bármilyen szerény helyzetben álljon,
úgy a legigénytelenebb állású
egy ember is hatást gyakorol a világra,
csak hogy senkinek nem áll hatalmában
úgy hatni, mint akarja.

431

Nézd a vetést,
ha hullámszó kalászkban előtted áll;
az arató a kalászt le fogja vágni,
s az egész termés
csak mag
egy új hasonló vegetációra.
Mióta a világ áll,
többre a kalászk nem emelkedhetek;
s lám,
ilyen az emberi nemnek sorsa is:
a generáció,
mely lekaszáltatott,
magva egy újnak,
de soha magasabbra nem emelkedhetett,
megvannak természetes határai neki is.

432

Nemcsak gyöngeségtől,
hanem akkor is,
ha valami nehezett emelünk,
meghajolnak térdeink.

433

Még a haldokló,
kinek csak egy pillanatja marad,
sem mondhatja, hogy
még örülni vagy keseregni nem fog.

434

S vajon mi hát halhatatlanság e világon?
Mindazon eszmék között,
melyeket nagy költők,
nagy gondolkozók hirdettek,
s melyekért nagy férfiak haltak,
hány van,
mely nem lett volna századokig temetve,
s feltámadva néha pillanatokra,
a múlt omladékai felett
nem süllyedne le ismét,
s habár csak azért is,
mert a késő ivadék,
mely felkapta,
nem bírta súlyát?

Hol van
egy
mindazon nagy nevek között,
melyeket a múlt reánk hagyott,
mely nem tapasztalta volna
még halála után is
e földi lét változásait;
ragyogva egy percig,
hogly szinte emberfelettieknek látszanak,
nem vonta-e porba az utókor
magas emlékeket,
nem néz-e szánakozó mosolygással
a nap tudósa
ezeredes elődjére,
vállat vonítva
képzelt ösmeretei felett;
Minósz s Drakón igazságszeretetében
nem vérengzést,
Spárta csudált alkotmányában
nem kegyetlen vadságot
lát-e korunk,

míg a sztoa magas erényeire
a keresztény vallás átkot mond? –

És mi mégis vágyódunk név után;
s szívünk borzad a gondolatnál, hogy
ez élet,
mely keblünket eltölté,
mint az esőszem felszíva a föld által,
nem fog felmaradni utánunk,
nem fog ott ragyogni a felszín sarában,
mint mások.
Ó, mi szegény,
mi nyomorult lehet ez élet,
melyben ily dolog szívünket reménnyel töltheti.

435

Az ember,
mint a madár,
csak azon dalt zengheti,
melyet természete
vagy
- ha szerencsétlen fogságot tapasztalt –
mestere tanított;
csakhogynálunk
a dresszúra
természetünket nagyrészt elölte,
s hogy fájdalom,
az élet majdnem valamennyünket
csak egy szomorú dalra tanítá.

436

Ó,
ki ínséget nem tapasztalt,
az nem ösmeri az embert egész fenségében;
mindazon nagy tettek,
melyek történetkönyveinkben állnak,
mindazon szép szavak,
melyeket fensőbb köreinkben annyiszor hallunk,
nem ébreszthetik ez eszmét bennünk.
Csak ha elhagyatva álltunk,
remény nélkül, betegen s nyomorultan,
s akkor lépett egy szerető kebel hozzánk,

mely érez,
akkor hisszük, hogy
Isten képmása az ember.

437

Nem mindig csálnak,
néha valók az emberek,
s egynek hív szeretete
visszaadja azon boldogságot,
melyet százszor csalódva elvesztettünk.

438

Meg kell vallani,
ha látjuk,
miként szereztetik a köztisztelet,
nemigen kíváncsnak látszhatik.
Ha látjuk,
miként emeli ez ingadó hullámzat
éppen a legkönnyebbet legmagasabbra,
miként hódol éppen annak,
ki a zsarnok tömegnek
szolgaként engedelmes vala,
mint zajog ezerszájú örömében,
ha dicső férfiainak egyike
éljenért árura bocsátva meggyőződését,
magát megalázta,
nyugodtabban kezdünk
gondolkozni a népszerűségről;
s eszünkbe jut, hogy
kár azért annyit fáradnunk,
minek csalás elnyerésére sokszor elég,
megtartására szükséges;
s hogy miután
a sokaság
csak azt emeli s hurcolja magával,
ki magát karjainak akarat nélkül átengedé,
talán jobb valamivel alantabb állani,
de legalább önlábainkon.

439

Szolgák vagyunk valamennyien;
legyen Mammon,
dicsőség,
nép vagy egyesek,
vagy önmagunk,
mindenkinek van valamije,
mi iránt akarátja nem szabad.

440

Valamint kevés ember van,
ki valamely hasznos tevékenységre képes ne lenne,
és senki nincs,
ki tehetségei által
minden pályára alkalmatossá válnék,
úgy van az a szerencsével is.
Minden ember,
egyedisége szerint,
csak a boldogságnak
egy bizonyos nemét élvezheti;
s azt tapasztaltam, hogy
még többen csalódnak az iránt,
amit kívánniok,
mint az iránt,
amit tenniök kell.

441

Nem ugyanazon tárgyokban
kereshetjük mindnyájan boldogságunkat,
de mindenikünknek van valamije,
miben e boldogságot feltalálhatná;
s egyik legnagyobb bajunk, hogy
még azok is,
kik kizárólag boldogságunkkal fáradnak,
ezt elfeledik.
Hány ember lehetne szerencsés,
ha kedvesei helyett, hogy
őt saját felfogásuk szerint boldogítani akarják,
túrnék, hogy
a maga módja szerint legyen az.

442

A szerelem az,
melyet adunk,
nem az,
melyet találunk.

443

Ó, hogy azon egy kincs,
melyet e földön találhatunk,
éltünk aranya - a szerelem –
annyi idegen földi anyaggal vegyülve teremtetett,
hogy az idő olvasztó tálában
a kis darab érczel annyi salaknak kell maradni!

444

A szerelem sokszor vízhez hasonló:
mennyivel többet látsz felszínén,
annyival kevesebb ereszkedett belsőjébe.

445

Iparkodjál látni!
Bekötött szemmel
senki sem járhat egyenesen.

446

Tekints körül e világon,
s lények véghetlen sorában,
a nagy anyaföldtől
az utolsó féregig vagy fűszálig
nem öröm s megelégedés lép-e elédbe.

447

A skorpió-szúrás
csak zúzott skorpiók verítékével gyógyíthatni;
ó, s így hány ember vérezett, hogy
azon sebeket,
melyeket társai ütöttek,

gyógyítsa.

448

Valamint
a legkisebb növénynek kifejlődése
nemcsak közvetlen körétől,
de a földteke mozgásaitól függ,
mely,
midőn saját tengelye
s a nap körül forog,
a nappal s éjszaka
és
az évszakok változását okozza:
úgy nincsen ember
- bármi szerénynek
vagy függetlennek látszik helyzete -,
kinek létére
a világ politikai fordulatai
befolyást ne gyakorolnának,
s azért a politikai közönyösség,
melyre Szolón méltán büntetést szabott,
nemcsak szűkkeblűségnek,
de egyszersmind
igen korlátolt észnek biztos jele.